

Julkisen keskustelun taito

Viime vuosikymmeninä viestinnän tutkimuksen suuntauksia on ollut tapana hahmottaa sen mukaan, ymmärtävätkö ne viestinnän siirron vai yhteisyyden näkökulmasta. Ensin mainittu on kiinnostunut informaation tai sanomien välittämisestä ja vastaanotosta, jälkimmäinen siitä, miten viestintä ylläpitää kulttuuria ja luo yhteyden ihmisten välille. Tämän jaottelun historialliset ja etymologiset juuret esitti Raymond Williams 1970-luvulla julkaisemassaan *Keywords* -teoksessa. Erottelua ovat suosineet sittemmin muut kulttuurintutkijat kritisoidessaan siirtomallin mukaista näkemystä viestinnästä ja sen tutkimisesta.

Journalismin tutkimuksessa viestinnän yhteisyyksimallin pohjalta nousevia kysymyksiä ei ole toistaiseksi kovinkaan paljon käsitelty. Yhden mahdollisen lähtökohdan tarjoaa James Carey, jonka mukaan journalismi tulisi nähdä tiedon välittämisen sijasta keskusteluna. Journalismin tehtävänä ei ole vain informoida, vaan luoda yhteys yleisönsä ja pitää yllä keskustelua yhteisistä asioista.

Kysymyksen julkisen keskustelun tilasta ja taidosta journalismissa lanseerasi Yhdysvalloissa 1980-luvun lopulla käynnistynyt *public journalism* -liike. Public journalism – suomalaisittain kansalaisjournalismi – sai alkunsa vuoden 1988 presidentinvaalien aikaan. Muutamat tutkijat ja toimittajat kyllästivät horset racing -tyyppiseen politiikan journalismiin, joka käsitteli vaaleja pelkäämään puolueiden ja ehdokkaiden välisenä kilpajuoksuna. Vaaleja seuraavat toimittajat raportoivat uskollisesti kaikki ehdokkaiden strategiat ja taktiikat, kulissien takaiset kähminnät ja kannatuslukujen muutokset, mutta itse politiikan teemat kutistuivat lyhyisiin iskulauseisiin. Kuulostaako tutulta?

...

Joukkoviestinnän ja demokratian suhde on yksi viestinnän tutkimuksen perinteisistä teemoista. Tämän numeron artikkelit lähtevät demokratiateorioita käytännöllisemmältä, journalismin käytäntöjen tasolta. Miten journalismin käytännöt edistävät tai ehkäisevät avointa keskustelua yhteiskunnallisista asioista? Onko journalismin tehtävänä paitsi 'informing the public', myös 'forming the public' eli pitäisikö median osallistaa nykyistä enemmän yhteiskunnan ja kansalaisyhteiskunnan muodostamiseen?

Liikkeen lähtökohdista ja ongelmista kirjoittavat tässä numerossa Theodore Glasser ja Stephanie Craft. Aiheesta kiinnostuneen kannattaa kaivaa esiin myös Tiedotustutkimuksen numero 3/1995, jossa julkaistiin public journalism -liikkeen yhden keulahahmon, Jay Rosenin, haastattelu.

Liike on tuottanut kokeiluprojekteja, joissa lehtitalot organisoivat kansalais-toimintaa ja kehittivät aktiivisempaa suhdetta yleisönsä. Vaaliprojekteissa toimittajat kysyivät kansalaisilta vaalien tärkeimmistä teemoista ja pyrkivät muodos-

tamaan vaihtoehtoista keskustelun agenda, johon myös poliitikot joutuivat vastaamaan. Lisäksi käynnistettiin projekteja paikallisten sosiaalisten ongelmien ratkaisemiseksi. Vaikka monissa projekteissa on kehitelty myös uusia kansalaisten osallistumisen muotoja, yleisin tapa tiedon hankintaan ovat olleet gallupit. Ne taas tyypillisesti mittaavat enemmän ihmisten yksityisiä mielipiteitä kuin julkisessa keskustelussa muodostuvia näkemyksiä tärkeistä yhteisistä asioista.

Risto Kunelius ja Heikki Heikkilä kehittelevät journalismin kritiikin ja kehittämisen projektiaan kolmen käsitteen: pääsyn, keskustelun ja harkinnan kautta. Heidän mukaansa julkisuuteen pääsyn ongelmat kiteytyvät tietynlaiseen vaihtosuhteeseen median ja yhteiskunnan tärkeitä instituutioita edustavien lähtien välillä. Lähteet tarjoavat tietoa ja media julkisuutta niille, jotka voivat tarjota vastapalveluksen. Tiedon ja mielipiteiden välillä vallitsee journalismissa usein selkeä erottelu, marginaaliryhmien tai tavallisten kansalaisten tehtäväksi jää ilmiöiden symbolinen edustaminen tunteiden ja mielipiteiden tasolla. Journalismin dialogisuutta rajoittaa olennaisesti se, että keskustelijoille, esimerkiksi viranomaisille, poliitikoille, asiantuntijoille tai tavallisille kansalaisille on varattu omat roolit ja sen mukaiset käsikirjoitukset, joista on vaikea poiketa. Kysymys on ennen kaikkea siitä, kuka puhuu, ei niinkään mistä puhutaan. Harkitsevuuden ongelmat taas tiivistyvät siihen, kuka asettaa ja määrittelee ne ongelmat, joita julkisessa keskustelussa ratkotaan.

Marko Ampuja puolestaan osoittaa havainnollisesti miten 'laillistettujen' lähteiden ja 'symboli-ihmisiä' edustavien tavallisten kansalaisten ero tuotetaan journalistisessa esityksessä. Tv-uutisissa kansalainen valitaan kuvittamaan puheena olevaa yhteiskunnallista ilmiötä, mutta oman tarinansa tulkiksi hän ei pääse. Toimittaja kehystää kansalaisen elämäntarinan ja virallisen lähteenä toimiva asian tuntija tarjoaa tiedon ja tulkinnan. Kansalaisen tehtäväksi jää ilmaista tunteitaan.

•••

Kansalaisjournalismin teoreettiset ideat nousevat yhtäältä Jürgen Habermasin julkisuusteorian kaltaisista demokratian tulkinnoista, toisaalta amerikkalaisen filosofisen pragmatismien perinteestä. Sitä myös vaivaavat edeltäjilleen tyypilliset ongelmat kuten abstrakti kansalaisuuden käsite ja käsitys yksityisten kansalaisten muodostamasta yhteiskunnasta. Kansalaisjournalismi näyttää myös tyypillisen miehenä projektina, jossa ei käsitellä sukupuolen merkitystä ihmisten osallistumisessa julkiseen keskusteluun. Kuka sanoo, mitkä asiat ovat yksityisiä ja mitkä julkisia? Miten julkisen keskustelun sukupuolistuneet käytännöt määrittävät eri toimijoiden rooleja? Myös muita keskustelukäytäntöihin liittyviä valtasuhteita on tarpeen tehdä näkyväksi ennen kuin on mahdollista päästä nykyistä lähemmäksi avoimen ja tasapuolisen keskustelun ideaalia.

Kansalaisjournalismi on tervetullut projekti. Se on mielenkiintoinen avaus myös Suomessa, jossa olemme tottuneet viimeiset kymmenen vuotta kritisoimaan julkisen palvelun mediaa paternalistiseksi ja holhoavaksi. Kansalaisjournalismin kokeilut voivat uudistaa koko julkisen palvelun käsitettä.